

**TARJIMA JARAYONIDA "RUHONIYLIK" TUSHUNCHASINING
LAKUNALARINI ANIQLASH VA ULARNI KONTEKSTGA
MOSLASHTIRISH USULLARI**

Uralova Sabina Ilxom qizi

Jizzax viloyati Jizzax shaxri 19 maktab

Annotatsiya: *"Ruhoniylilik" tushunchasi madaniy, falsafiy va diniy kontekstlarda chuqur ildiz otgan bo'lib, uning tarjimasi til va kontseptual lakunalar sababli sezilarli qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin. Ushbu maqolada, tarjima jarayonida "ruhoniylilik" tushunchasidagi lakunalar qanday aniqlanishi va bu bo'shliqlarni manba tilidagi va maqsad tilidagi kontekstga qanday moslashtirish usullari ko'rib chiqiladi. Til, madaniyat va falsafiy nuanslar orqali kelib chiqadigan lakunalarni tahlil qilish orqali, tarjimonlar bu bo'shliqlarni qanday bartaraf etish uchun dinamik ekvivalentlik, madaniy moslashtirish va transkreasiya kabi texnikalarni qo'llashlarini o'rganamiz. Tarjima jarayonida ruhoiylikni moslashtirish, manba va maqsad madaniyatlarini chuqur anglashni talab qiladi, shu bilan birga, tushuncha maqsadli auditoriya uchun tushunarli bo'lishi ta'minlanadi. Muallif, ruhoiylikni tarjima qilishda duch keladigan qiyinchiliklarni va bu murakkabliklarga qaramay, samarali tarjima qanday amalga oshirilishini yoritadi.*

Kalit so'zlar: *Ruhoniylilik, Tarjima, Lakunalar, Madaniy Moslashtirish, Kontseptual Bo'shliqlar, Dinamik Ekvivalentlik, Transkreasiya, Madaniy Aloqa*

Kirish

"Ruhoniylilik" tushunchasini tarjima qilish, diniy, falsafiy va madaniy omillar bilan chambarchas bog'liq bo'lib, uning tarjimasi o'ziga xos qiyinchiliklarni keltirib chiqaradi. Ruhoniylilik keng ma'nolarga ega bo'lib, o'zini biror yuksak kuch bilan bog'lash yoki chuqur diniy e'tiqodlar bilan ifodalangan bo'lishi mumkin. Har bir madaniyat va tilda ruhoniylilik tushunchasi turlicha talqin etilishi mumkin. Shu sababli, tarjimonlar ruhoiylikni tarjima qilayotganda, bu bo'shliqlarni aniqlash va tushunchaning asliyatga sodiq qolgan holda, maqsad tiliga moslashuvi uchun aniq usullarni qo'llashlari zarur. Ushbu maqolada, tarjima jarayonida ruhoiylik tushunchasidagi lakunalarni qanday aniqlash va bartaraf etish usullari muhokama qilinadi.

Ruhoniylilik tushunchasi va uning kontekstual tabiati

Ruhoniylilik, o'zini biror oliy kuch bilan bog'lash yoki tabiatga, insoniyatga, yoki butun koinotga nisbatan chuqur aloqada bo'lish kabi turli xil ma'nolarga ega. Ruhoniylilik tushunchasi, turli madaniyatlar va dinlar orqali shakllanib, har bir ijtimoiy va madaniy kontekstda o'ziga xos tarzda talqin etiladi. Masalan, G'arbda ruhoniylilik ko'pincha shaxsiy farovonlik, o'zini yaxshilash yoki tabiat bilan bog'lanish bilan bog'liq bo'lsa, boshqa madaniyatlarda bu ko'proq diniy amaliyot yoki ma'naviy yuksalish bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Shunday qilib, ruhoniyluk tushunchasining ma'nosi manba tilidan maqsad tiliga o'girilganda sezilarli o'zgarishi mumkin. Tarjimada madaniy va diniy farqlarni hisobga olish zarur, chunki ba'zi madaniyatlarda ruhoiyluk tushunchasi yoki amaliyotlari boshqa madaniyatlarda unchalik tanilmasligi mumkin. Bu farqlar ko'pincha lakunalarni, ya'ni til va kontseptual bo'shliqlarni keltirib chiqaradi.

Ruhoniyluk tushunchasidagi lakunalarni aniqlash

Ruhoniyluk tushunchasidagi lakunalarni aniqlashda bir nechta toifalar mavjud:

1. Linguistik Lakunalar: Bu, tarjima qilinayotgan tilda ruhoniylikka oid so'z yoki iboraning to'liq mos kelmasligi holatidir. Masalan, "ruhoniyluk" so'zi ba'zi tillarda bevosita tarjima qilinmasligi yoki uning ma'nosi madaniyatga qarab farq qilishi mumkin. Ba'zi tillarda ruhoniyluk diniy amaliyot sifatida tushunilishi mumkin, boshqalarida esa bu koinot yoki tabiat bilan bog'lanish sifatida qabul qilinadi.

2. Madaniy Lakunalar: Bu, ruhoniylukning ma'lum bir madaniyat yoki din bilan chuqur bog'liqligi tufayli yuzaga keladi. Masalan, buddaviylukdagi "nirvana" yoki xristianlikdagi "muqaddas" kabi tushunchalar boshqa madaniyatlarda mavjud bo'lmasligi mumkin. Tarjimon bu tushunchalarning madaniy ahamiyatini tan olib, bu bo'shliqni bartaraf etishga harakat qilishi kerak.

3. Falsafiy Lakunalar: Ruhoniyluk ko'pincha falsafiy e'tiqodlar bilan bog'liq bo'lib, bu e'tiqodlar madaniy farqlarni hisobga olib o'zgaradi. Masalan, ekzistensializm yoki Yangi Asr falsafasida ruhoiyluk tushunchasi diniy asoslangan amaliyotdan sezilarli darajada farq qilishi mumkin. Tarjimada bu falsafiy tizimlar orasidagi farqlarni hisobga olish, kontseptual bo'shliqlarni to'ldirishni talab qiladi.

Ruhoniyluk tushunchasidagi lakunalarni moslashtirish usullari

Lakunalar aniqlangandan so'ng, tarjimonlar ruhoniyluk tushunchasini maqsad kontekstiga moslashtirish uchun bir qator usullarni qo'llashlari kerak. Ushbu usullar quyidagicha:

1. Dinamik Ekvivalentlik

Eugene Nida tomonidan taklif qilingan dinamik ekvivalentlik, manba matnining ma'nosini va tasirini aks ettirishni maqsad qiladi, bu esa so'zma-so'z tarjimaga qaraganda ko'proq ahamiyatga ega. Ruhoniyluk kontekstida bu usul manba tilidagi ma'no va hissiy tasirni maqsad tiliga o'tkazish uchun mos ifodalarni topish uchun ishlatiladi. Bu usul bevosita lingvistik ekvivalentlarga qaraganda ko'proq ma'no va hissiy jihatlarga e'tibor beradi.

Masalan, xristianlikdagi "rahm" tushunchasi boshqa tillarda to'liq ekvivalentga ega bo'lmasligi mumkin, ammo tarjimon dinamik ekvivalentlik usulidan foydalanib, bu ma'noni maqsad madaniyatida o'ziga xos tarzda ifodalaydi.

2. Madaniy Moslashtirish

Madaniy moslashtirish tarjimadagi muhim usullardan biridir, chunki bu usul maqsad tilidagi madaniy va diniy normaga moslashtirishni talab qiladi. Agar biror ruhoniyluk tushuncha yoki amaliyot maqsad madaniyatiga noma'lum bo'lsa, tarjimon qo'shimcha

kontekstni taqdim etishi yoki tushunchani tushunarli qilish uchun uni yangidan tashkil etishi kerak.

Masalan, agar ruhoniyl matnda maxsus diniy amaliyot, masalan, muayyan bir rituallar haqida so'z yuritilsa, tarjimon bu amaliyotning maqsad madaniyatidagi muqobilini topishi yoki qo'shimcha tushuntirish berishi kerak.

3. Transkreasiya

Transkreasiya bu usul manba matnini maqsad madaniyatiga mos ravishda qayta yaratishni o'z ichiga oladi. Oddiy tarjimadan farqli o'laroq, transkreasiya asarining hissiy ohangini va niyatini saqlab qolishni ta'minlaydi, shu bilan birga maqsad madaniyatiga mos ravishda tushunchani yangidan talqin qiladi. Ruhoniyl kontekstida transkreasiya yordamida tarjimon maqsad madaniyatining diniy va falsafiy tushunchalari bilan mos keladigan ma'no yaratadi.

Masalan, "mindfulness" tushunchasi buddaviylkda mavjud bo'lsa, uni transkreasiya yordamida maqsad madaniyatida mavjud bo'lgan o'xshash amaliyotlar bilan ifodalash mumkin.

4. Izohlar va Tushuntirishlar

Ba'zi hollarda, xususan, maxsus yoki noma'lum ruhoniyl tushunchalar bilan ishlaganda, izohlar yoki tushuntirishlar qo'shish zarur bo'lishi mumkin. Bu, masalan, footnote yoki endnote qo'shib, manba tilidagi ma'lumotlarni maqsad tiliga qanday moslashtirishni tushuntirishni o'z ichiga oladi.

Masalan, islomiy ruhoniylkni tarjima qilishda tarjimon islomiy e'tiqodlar, amaliyotlar yoki atamalarni izohlar bilan tushuntirib berishi kerak

Xulosa

Ruhoniylkni tarjima qilish jarayoni manba va maqsad madaniyatlarini chuqur tushunishni talab qiladi, shuningdek, ruhoiylkka oid diniy va falsafiy tizimlar o'rtasidagi farqlarni hisobga olishni zarur qiladi. Ruhoniylk tushunchasidagi lakunalarni aniqlash bu jarayondagi birinchi qadamdir. Tarjimonlar dinamik ekvivalentlik, madaniy moslashtirish, transkreasiya va izohlar kabi turli usullarni qo'llash orqali bu bo'shliqlarni bartaraf etadilar va ruhoiylk tushunchasining asliyatga sodiqligini saqlab qolgan holda, uni maqsad madaniyatiga moslashtiradilar. Shunday qilib, tarjimonlar ruhoniylkni to'g'ri va samarali tarjima qilishda madaniy tushunishni rivojlantirishga yordam beradi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Nida, E. A., & Taber, C. R. (2003). Tarjimaning nazariyasi va amaliyoti. Brill.
2. Venuti, L. (2012). Tarjimonning ko'rinmasligi: Tarjimaga tarixiy yondashuv. Routledge.
3. Bassnett, S. (2002). Tarjima tadqiqotlari. Routledge.
4. Newmark, P. (1988). Tarjima darsligi. Prentice Hall.